

ОСМА НАСТАВНА ЦЕЛИНА: Права и слободе – Моја права – твоја права

8.1 Жеље и потребе: шта ми је важно?

Ученици уче да направе разлику између онога што желе и својих основних потреба

8.2 Људска права: шта нам она говоре?

**Ученици упоређују своје потребе са члановима
Универзалне декларације о људским правима**

8.3 Анкета: шта људи око нас мисле и знају о људским правима

Ученици спроводе кратку анкету

8.4 Људска права уживо!

Представљање резултата анкете и дискусија

ОСМА НАСТАВНА ЦЕЛИНА:**Кључни појам – „Права и слободе“****Уводне напомене за наставнике: Људска права: Шта је битно за мене, за тебе, за друге?**

Људска права могу се уопштено дефинисати као права која су нераскидиво повезана с нашим природом и без којих се не можемо развијати као људска бића. Људска права и основне слободе омогућавају нам да у потпуности развијамо и користимо наше људске квалитете, интелигенцију, таленте и свест, те да задовољимо наше духовне и друге потребе. Заснована су на све већој потреби човечанства за животом у којем се поштује и штити инхерентно достојанство и вредност сваког људског бића.

Ова наставна целина пружа основне информације и дидактичка упутства наставницима основне школе који желе да унапреде свест и знање о вредностима људских права, као и осећај реципроцитета и универзалности на којима почивају стандарди људских права. То је само полазна тачка за даље истраживање и проучавање и/или коришћење постојећих приручника и аудио-визуелних материјала. Надамо се да ће се користити за покретање трајног процеса адаптације и развоја на свим нивоима подучавања у оквиру мноштва разноврсних светских култура.

Деценија Уједињених нација за образовање о људским правима (1995-2004) дефинисала је образовање за људска права као „напоре у правцу обучавања, ширења и информисања усмерених на изградњу опште културе људских права преношењем знања и вештина и обликовањем ставова усмерених на

- (а) јачање поштовања људских права и основних слобода;
- (б) целовит развој људске личности и достојанства;
- (в) промовисање разумевања, толеранције, родне равноправности и пријатељства међу свим нацијама, аутохтоним народима и расним, националним, етничким, верским и језичким групама;
- (г) давање могућности свима да ефикасно учествују у слободном друштву;
- (д) даље промовисање активности Програма одржавања мира Уједињених нација. (Прилагођено према Акционом плану Деценије Уједињених нација за образовање о људским правима (1995-2004), члан 2).

Успех овог процеса зависиће од локалних образовних система, који се доста разликују један од другог, између осталог и по степену слободе коју наставници имају када постављају властите образовне циљеве. У сваком случају, наставник ће увек бити кључна особа и иницијатор новина у раду, па отуда има и велику одговорност у преношењу и промовисању принципа људских права у учионици. Међутим, није довољно само држати лекције о људским правима. Вредности људских права, као и демократско одлучивање и деловање треба да прожимају целокупан живот у учионици. Ученици неће само слушати о људским правима, него ће учити кроз њих, остварујући их у свакодневном животу.

Чињеница да је Универзална декларација о људским правима готово глобално важећа и примењива, од велике је важности за наставнике. Радећи на основу правила која се примењују већ годинама, наставник с правом може рећи да ради на промовисању нормативног система прихваћеног од стране међународне заједнице и њених влада.

Циљ образовања за демократско грађанство је да подстакне развој компетенција из три области.

Ова наставна целина има следећи профил компетенција:

Компетенције за		
... политичку анализу и расуђивање	... употребу метода	... политичко одлучивање и деловање
**	***	*

Методе рада ученика

У овој наставној целини ученици ће користити означене методе. Наставник мора да одлучи да ли ће неким или свим ученицима бити потребна додатна припрема да би били у стању да се служе наведеним методама.

- 0 Истраживање (трагање за информацијама) у библиотекама
- 0 Претраживање на интернету
- x Интервјуисање и анкетање
- x Тумачење слика
- 0 Рад са мапама ума
- 0 Креирање плаката
- 0 Организовање изложби
- x Планирање и држање презентација
- x Припрема графо-фолија и *PowerPoint* презентација
- 0 Писање новинских чланака
- 0 Извођење представа
- 0 Организација и држање дебата

Осма наставна целина – Права и слободе: општи поглед
 Моја права – твоја права
 Људска права: Шта је битно за мене, за тебе, за друге?

Назив лекције	Васпитно-образовни циљеви	Задаци	Наставна средства и материјали	Методе
Лекција 1: Жеље и потребе – шта је битно мени лично?	Ученици разматрају жеље и потребе (своје и својих школских другова) и уче да разликују категорије „жеље“ и „потребе“.	Ученици бирају слике које представљају њихове жеље и потребе, дискутују о њима према два категоријама.	Жица или конопац (за сушење веша), штипалке, исечци (слике) из часописа, наставни лист „ПОТРЕБЕ и ЖЕЉЕ“.	Групни рад.
Лекција 2: Људска права: шта нам она говоре?	Упоређивањем сопствених потреба са члановима Универзалне декларације о људским правима ученици увиђају да је Декларација у тесној вези са потребама људи.	Ученици размишљају о претходном часу користећи листу одабраних чланова Универзалне декларације о људским правима.	Наставни листови (поједностављена верзија Универзалне декларације о људским правима), листа потреба из 8. наставне целине, лекције 1.	Групни рад, истраживање.
Лекција 3: Анкета: Шта људи око нас мисле и знају о људским правима?	Ученици продубљују своја знања испитујући одрасле о њиховим ставовима и о ономе што знају о људским правима.	Ученици припремају анкету и увежбавају њено спровођење у учионици. Сама анкета треба да се обави као домаћи задатак током наредне недеље.	Наставни листови, папир, дрвене и хемијске оловке.	Анкета у групама.
Лекција 4: Људска права уживо!	Презентовањем резултата анкете ученици постају свесни како се људска права могу различито вредновати. Разматрају властити процес учења и тако омогућавају трансфер знања и компетенција.	Ученици представљају резултате анкете и дискутују о њима. Разматрају и сумирају целокупан процес учења.	Папир формата А4.	Групна дискусија, дискусија са целим одељењем.

Лекција 1**Жеље и потребе: шта је битно мени лично?**

Ученици уче да праве разлику између онога што желе и својих основних потреба

Васпитно-образовни циљеви	Ученици разматрају жеље и потребе (своје и својих школских другова) и уче да разликују категорије „жеље“ и „потребе“.
Задаци	Ученици бирају слике које представљају њихове жеље и потребе, дискутују о њима према два категоријама.
Наставна средства и материјали	Жица или конопцац (за сушење веша), штиталке, исечци (слике) из часописа, наставни лист „ПОТРЕБЕ и ЖЕЉЕ“.
Методе	Групни рад.

Додатне информације

Људска права имају етичку и правну природу. Иако се људска права у целини сматрају недељивима, јасно је да сваки појединац има сопствену визију о томе шта му је важно у животу. Штавише, важно је разумети – посебно када су адолесценти у питању – да нису све основне потребе признате као права по међународним стандардима о људским правима. Успостављање разлике између жеља и потреба, уз уважавање чињенице да неки људи могу одређена права ценити више него нека друга и истовремено поштовање заједничког међународног оквира о људским правима, подразумева дугорочан процес учења. Иако се ова лекција не бави правним аспектима људских права, наставници треба да имају на уму да се обавезујући правни уговори – које владе потписују обавезујући се да ће их поштовати – заснивају на нормативном оквиру Универзалне декларације о људским правима. Основни правни обавезујући уговор о људским правима у Европи је Конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима)⁴.

Ток часа

Напомена: На зид(ове) учионице треба залепити што је могуће више слика из часописа на тему „Моје жеље и потребе“ које су ученици донели током претходне седмице. Учионица треба да буде припремљена за рад у групама од по четири до шест ученика. Наставник ставља сав материјал који ће се користити у току часа на посебан сто одакле ученици могу узимати оно што им је потребно за рад и где ће позајмљени материјал вратити на крају часа. Власништво је кључни фактор за успешно образовање за демократско грађанство и образовање за људска права, тако да и наставници и ученици треба да сматрају своју учионицу животним простором о којем воде рачуна.

Наставник окупља ученике испред „зида са сликама“ и покреће дискусију у трајању од 10 минута:

- Каква искуства сте имали док сте прикупљали слике на тему „Моје жеље и потребе“?
- Да ли вас је нешто изненадило? Ако јесте, шта је то било?

4. Серија европских уговора [ETS] бр.5, отворена за потписивање 4. новембра 1950, ступила на снагу 3. децембра 1953.

Након неколико минута уводног разговора, наставник замоли два ученика да растегну конопца за веш и да им штипаљке. Затим узме две унапред припремљене картице са речима „ЖЕЉЕ“ и „ПОТРЕБЕ“, закачи их на леви и десни крај конопца и каже ученицима да размисле о томе које слике би закачали код ознаке „ЖЕЉЕ“, а које код ознаке „ПОТРЕБЕ“. Након што сви мало размисле о томе, наставник замоли два ученика да закаче њихове предлоге и да објасне свој избор. Кроз разговор са ученицима наставник треба да разјасни разлику између жеља и потреба, трудећи се да им не даје готове дефиниције, него да бележи и сређује објашњења која му дају ученици.

Затим се слике враћају на зид како би се конопца ослободио за наредну презентацију.

Ученици раде у групама од по четири до шест чланова и бирају 10 слика, пет које ће ставити у категорију „ЖЕЉЕ“ и пет које ће ставити у категорију „ПОТРЕБЕ“. Свака група добија овај задатак у писаном облику, тј. копију наставног листа „Задатак да се одлучи шта су ПОТРЕБЕ, а шта ЖЕЉЕ“. Задатак и презентација су описани у датом наставном листу.

После закључне презентације, конопца са свим изабраним сликама треба окачити на зид (или на неко друго место у учионици) где може остати током неколико наредних дана.

Лекција 2

Људска права: шта нам она говоре?

Ученици упоређују своје потребе са члановима Универзалне декларације о људским правима

Васпитно-образовни циљеви	Упоређивањем сопствених потреба са члановима Универзалне декларације о људским правима ученици увиђају да је Декларација у тесној вези са потребама људи.
Задаци	Ученици размишљају о претходном часу користећи листу одабраних чланова Универзалне декларације о људским правима.
Наставна средства и материјали	Наставни листови: поједностављена верзија Универзалне декларације о људским правима, листа потреба из 8. наставне целине, лекције 1.
Методe	Групни рад, истраживање.

Ток часа

На почетку часа наставник или неко од ученика прави кратак осврт на резултате претходног часа. Треба да укаже на везу између потреба и људских права и да направи кратку презентацију историје људских права (погледати одговарајуће информације у Приручнику I ове едиције: наставни материјал за ученике „Људска права: листа за поређење права и потреба“).

Ученици имају задатак да повежу сопствене потребе, како су их дефинисали, са људским правима приказаним на поједностављеној листи људских права (наставни лист). Раде са наставним листом „Људска права: листа за упоређивање права и потреба“, те у рубрици 2 на папиру треба да упишу потребе које су сами навели на првом часу у рубрици 1 листе основних људских права. То неће бити лако пошто опис права и потреба неће бити исти. Ово може покренути дискусију и довести до одлука које неће увек бити јасне. То има своју сврху.

Треба да раде у истим групама као и на претходном часу и да размотре следећа питања (исписана на табли):

- Која људска права су им важна?
- Да ли разумеју везу између права и потреба?
- Могу ли да се сете неких примера из стварног живота који се тичу одређеног права?

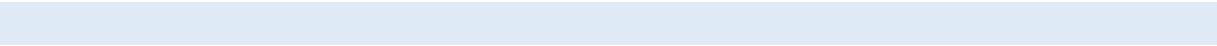
Наставник треба да одлучи да ли да употреби поједностављену верзију Универзалне декларације о људским правима или оригинални документ (који се може пронаћи на сајту <http://www.ravnopravnost.gov.rs/sr/zakoni/me%C4%91unarodni-dokumenti>). Требало би да ученици, користећи поједностављену верзију, прилично брзо увиде да су људска права заснована на свакодневним потребама.

Пример са наставног листа:

Листа основних права	„ПОТРЕБЕ“ које смо дефинисали	На који члан оригиналне декларације о људским правима се ово односи?
<i>Право на живот, постојање</i>		
<i>Право на рад</i>		
<i>Право на поседовање имовине</i>		
<i>Право на слободу говора</i>		
...		

Следећи корак је да групе које су завршиле упореде своје листе са оригиналном декларацијом о људским правима.

Могући наставак: На крају часа потребно је направити одељенску листу права и потреба. То значи да листе свих група треба објединити у једну већу која ће бити свима представљена. Ако имају приступ компјутерима, ученици могу направити електронску листу, користећи наставни лист као образац. Овај задатак може бити додељен једној мањој групи ученика који га могу урадити као домаћи задатак.

Лекција 3

Анкета: шта људи око нас мисле и знају о људским правима
Ученици спроводе кратку анкету

Васпитно-образовни циљеви	Ученици продубљују своја знања испитујући одрасле о њиховим ставовима и о ономе што знају о људским правима.
Задаци	Ученици припремају анкету и увежбавају њено спровођење у учионици. Сама анкета треба да се обави као домаћи задатак током наредне недеље.
Наставна средства и материјали	Наставни листови, папир, дрвене и хемијске оловке.
Методe	Анкета у групама.

Ток часа

Одељење сада има листу људских права (која с разлогом није комплетна). Листа јасно показује да чак и без познавања концепта људских права свако зна да људи имају потребе и да су те потребе веома сличне правима представљеним у Универзалној декларацији о људским правима. Када то увиде, ученици ће већ делимично реконструисати историју људских права, која на крају крајева нису произвољно формулисана негде изван старног живота, него су се развила из идеје да сва људска бића имају основне потребе формулисане као основна права која им нико не може одузети.

Током треће и четврте лекције ученици треба да спроведу кратку анкету (односно укратко испитају рођаке, пријатеље, комшије, пролазнике). Треба да открију шта се то у њиховој локалној заједници повезује са људским правима, како се процењују људска права и који ниво основних знања о људским правима људи поседују.

Ученици треба да осмисле, спроведу и оцене кратку анкету, с циљем да схвате на који начин су људска права присутна у њиховом непосредном окружењу. Наставник подели наставне листове на којима могу забележити различите категорије одговора: лични став према људским правима, знање о људским правима и тренутна ситуација у њиховој држави. Ученици треба да интервјуишу одрасле и поставе им следећа питања:

- Да ли мислите да је важно то што су људска права дефинисана за цео свет? Образложите своје мишљење.
- Која права је потребно највише штитити широм света?
- Ко је одговоран за то?
- Која права је потребно највише штитити у нашој држави?
- Ко је одговоран за то?

Ученици имају недељу дана да обаве интервјуе. Најбоље је да раде у малим групама. Презентација резултата следи на 4. часу. Важно је да не забораве да се представе и објасне циљ интервјуа.

Ученици не треба да просуђују да ли су ставови, мишљења и знање испитаника исправни, него само да записују њихове одговоре.

Интервјуисање није једноставно и могло би бити корисно да се претходно симулира у учионици. Мала група ученика може играти улогу испитивача, а два ученика могу глумити пролазнике. Ученици могу увежбавати и интервјуисање пријатеља или рођака. Посматрањем пробног интервјуа, ученици могу дати конструктивне повратне информације својим друговима. На тај начин сви уче.

Корисна упутства и информације о поступку интервјуисања дата су у наставном листу „Интервјуисање и анкетање“ на крају овог приручника.

Лекција 4

Људска права уживо!

Представљање резултата анкете и дискусија

Васпитно-образовни циљеви	Презентовањем резултата анкете ученици постају свесни како се људска права могу различито вредновати. Разматрају властити процес учења и тако омогућавају трансфер знања и компетенција.
Задачи	Ученици представљају резултате анкете и дискутују о њима. Разматрају и сумирају целокупан процес учења.
Наставна средства и материјали	Папир формата А4.
Методe	Групна дискусија, дискусија са целим одељењем.

Ток часа

Ученици треба да представе резултате своје анкете о ставовима, знању и примени људских права. Неће бити могуће представити све резултате на једном часу услед недостатка времена. Стога се препоручује да се презентације распореде у више дана, или да се одељење подели у две-три групе (у потоњем случају, неће сви ученици чути свако излагања, али то сматрамо прихватљивим).

На крају, ученици треба да размисле о томе шта их је највише изненадило током интервјуа, шта им се највише допало и шта им је највише засметало, те шта су – кад се све сабере - научили у овој наставној целини. Све кључне тачке из резултата анкете треба изложити или окачити на зидове учионице да би се олакшала дискусија, а тичу се:

- искустава током самог интервјуисања (како нам је ишло? шта смо доживели?);
- процеса учења; нових сазнања на тему људских права (шта смо научили у овој наставној целини);
- идеја о томе како наставити рад на тему људских права, на нивоу одељења и појединачно.

Уместо директног учешћа у дискусији, могу се приказати или окачити запажања исписана на већим комадима папира, као на пример:

Изненадило ме је то што су многи људи хтели да одговарају на питања.

Појединости у вези са људским правима нису довољно познате.

Открио/ла сам да у нашој земљи још увек има много повреда људских права.

За завршну дискусију је важно да наставник у овом тренутку не закључи да ученици сада знају све о људским правима. Ово је било тек упознавање и прва анализа људских права. Ученици треба да буду мотивисани и жељни да наставе да размишљају о људским правима, а да притом развију и задрже пажљив и критички став у погледу реалног или потенцијалног кршења тих права. Наставник може подстицати заинтересоване ученике да сазнају више о људским правима тако што ће самостално проучити рад Уједињених нација, Савета Европе или организација за људска права као што је *Amnesty International*.